

Barbara Woś, Daniel Puciato

**CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH ELEMENTÓW
OFERTY TURYSTYCZNEJ
GOSPODARTW AGROTURYSTYCZNYCH Z WYSOWEJ**

***CHARACTERISTICS OF SELECTED ELEMENTS
OF TOURIST OFFER OF AGROTOURISM FARMS
IN WYSOWA***

Streszczenie

Od kilku lat obserwuje się wzmożone zainteresowanie ofertą gospodarstw agroturystycznych zlokalizowanych na obszarach charakteryzujących się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi. Przykładem takiej miejscowości jest Wysowa, niewielka wieś uzdrowiskowa położona w Beskidzie Niskim sprawnie łącząca funkcje turystyczne i uzdrowiskowe, przyciągająca turystów bogatym zagospodarowaniem turystycznym eksponującym liczne walory środowiska naturalnego i kulturowego. Celem artykułu jest analiza wybranych elementów oferty turystycznej gospodarstw agroturystycznych zlokalizowanych w tej właśnie miejscowości.

Słowa kluczowe: oferta turystyczna, gospodarstwa agroturystyczne, Wysowa

Summary

For a few years there has been an increasing interest in the offer of agrotourism farms located in areas with exceptional natural and cultural values. Wysowa is an example of such localities – this is a small spa village located in Beskid Niski efficiently combining tourist and spa functions, attracting tourists with developed tourist facilities presenting numerous values of the natural and cultural environment. The purpose of the article is to analyse selected elements of the tourist offer of agrotourism farms located in Wysowa.

Key words: *tourist offer, agrotourism farms, Wysowa*

WSTĘP

Od kilku lat obserwuje się wzmożone zainteresowanie ofertą gospodarstw agroturystycznych zlokalizowanych na obszarach charakteryzujących się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi, na których nie zdążyła się jeszcze rozwinąć turystyka masowa. Poszukiwanie ciszy i spokoju w otoczeniu zróżnicowanego i w niewielkim stopniu przekształconego przez człowieka krajobrazu staje się celem coraz liczniejszej grupy turystów. Miejscowością posiadającą wszystkie te cechy wzbogacone dodatkowo obecnością leczniczych wód mineralnych jest Wysowa. Wieś Wysowa sprawnie łączy funkcje turystyczne i uzdrowiskowe oferując bogate zagospodarowanie turystyczne eksponujące liczne walory środowiska naturalnego i kulturowego. Na terenie omawianej miejscowości oraz w jej bezpośrednim sąsiedztwie obserwuje się dynamiczny rozwój agroturystyki opartej na istniejących już gospodarstwach rolnych, w których obsługa ruchu turystycznego stanowi dodatkowe źródło dochodu. Analiza oferty turystycznej poszczególnych gospodarstw ze szczególnym uwzględnieniem planów dalszego rozwoju stanowi podstawę niniejszego opracowania.

CEL PRACY

Celem poznawczym artykułu jest analiza wybranych elementów oferty turystycznej gospodarstw agroturystycznych z Wysowej. Cel ten został uszczegółowiony do następujących pytań badawczych:

1. Jaki jest podstawowy profil gospodarstw rolnych prowadzonych przez ankietowanych?
2. Jakie są główne rodzaje działalności pozarolniczej prowadzonej przez respondentów?
3. Jakie atrakcje turystyczne oferują swoim gościom ankietowani właściciele gospodarstw?
4. Czy badane gospodarstwa dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych?
5. Czy ankietowani właściciele gospodarstw planują w najbliższym czasie inwestycje o charakterze proekologicznym?

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAŃ

Wysowa to niewielka miejscowość uzdrowiskowa położona w Beskidzie Niskim na pograniczu polsko-słowackim. Wieś leży w śródgórskiej kotlinie, ok. 510 m n.p.m. Pod względem administracyjnym należy do gminy Uście Gorlickie w powiecie gorlickim. Specyficzna rzeźba, znaczne powierzchnie leśne, gęsta

sieć potoków, obecność wód mineralnych o bogatym i zróżnicowanym składzie chemicznym (szczawy wodoro-chlorkowo-sodowe oraz węglowodanowo-sodowo-wapienne) oraz brak przemysłu wpływają na specyficzny mikroklimat tego terenu. Naturalny krajobraz w niewielkim stopniu przekształcony przez człowieka, znaczna bioróżnorodność, unikalne zasoby wód o wysokiej mineralizacji oraz cisza i spokój stanowią podstawowe walory przyrodnicze tego obszaru. Na walory antropogeniczne okolic Wysowej składa się bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne związane głównie z tradycją i kulturą łemkowską. Łemkowie zamieszkiwali ten obszar do 1946-47 roku, kiedy to rdzenna ludność prawie w całości została wysiedlona na Ukrainę bądź na Ziemię Odzyskane. W roku 1947 z 921 osób zamieszkujących ten teren przed II wojną światową pozostało jedynie 136 [Błach 2003]. Tak znaczne zmiany ludnościowe spowodowały długotrwałe zahamowanie rozwoju miejscowości oraz znaczną zmianę struktury użytkowania gruntów oraz funkcji poszczególnych gospodarstw.

Wysowa jest znaną miejscowością uzdrowską, w której działalność leczniczą prowadzono już w II połowie XVIII wieku. O skali rozwoju funkcji uzdrowskiej może świadczyć fakt że przed I wojną światową kurort mógł obsłużyć około 2000 gości rocznie [Darmochwał 1995]. Miejscowa ludność trudniła się rolnictwem oraz obsługą ruchu turystycznego i uzdrowskiego. W czasie I i II wojny światowej zaplecze uzdrowskie zostało w znacznej mierze zniszczone, zaś przeprowadzona w latach 1946-47 akcja przesiedleńcza na długo zahamowała rozwój miejscowości. Dopiero w 1959 roku powstało Przedsiębiorstwo Państwowe „Uzdrowsko Wysowa”, które przejęło tereny dawnego kurortu budując na miejscu zniszczonych obiektów nowy zakład przyrodolecznicy oraz rozlewnię wód mineralnych. W końcu lat 60 i początkach 70 powstały znajdujące się pod patronatem zakładów przemysłowych ośrodki lecznicze: szpital uzdrowski „Beskid”, uzdrowska: „Cukrownik”, „Glinnik” i „Chemik”.

Intensywny rozwój Wysowej nastąpił po roku 1990, kiedy poza ośrodkami wypoczynkowo-uzdrowskimi rozwinął się także sektor prywatny, oferujący noclegi i wyżywienie w kwaterach prywatnych i pensjonatach oraz pierwszych gospodarstwach agroturystycznych. Wraz z dynamicznym rozwojem i restrukturyzacją zaplecza leczniczego duży nacisk położono na rozwój zagospodarowania turystycznego. Poprawiono stan infrastruktury i estetykę parku zdrojowego, wybudowano pijalnię wód mineralnych, wytyczono liczne trasy spacerowe i ścieżki zdrowia, rozbudowano i wyposażono tereny rekreacyjne [Graczykowska, Puciato, Woś 2009]. Dla turystów preferujących aktywny wypoczynek wytyczono wiele szlaków turystycznych pieszych, rowerowych i konnych. Tak intensywne prace doprowadziły do reaktywacji słynnego niegdyś kurortu czyniąc z Wysowej miejscowość wyjątkowo atrakcyjną turystycznie i uzdrowską. W 2010 r. na terenie Wysowej oferowano 463 miejsca w obiektach sanatoryjnych, 149 miejsc w hotelach, 350 w ośrodkach wypoczynkowych, 71 miejsc

w pensjonatach, oraz około 180 miejsc w kwaterach prywatnych i gospodarstwach agroturystycznych. Dużym zainteresowanie turystów cieszą się zwłaszcza noclegi w gospodarstwach agroturystycznych.

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Materiał empiryczny opracowania stanowią dane uzyskane w wyniku badań przeprowadzonych w czerwcu 2009 roku w Wysowej. Objęto nimi właścicieli 14 gospodarstw agroturystycznych, zlokalizowanych na terenie wsi. Każdy z respondentów został poinformowany o celu i przebiegu badań oraz wyraził na nie zgodę.

Po zebraniu odpowiedniej literatury przedmiotu oraz materiałów źródłowych, przeprowadzono sondaż diagnostyczny, w którym narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety. Zastosowano ankietę audytoryjną, która charakteryzuje się tym, że podczas jej wypełniania ankietier jest w ciągłym kontakcie z respondentami i na bieżąco wyjaśnia im wszystkie ewentualne niejasności oraz pomaga w wypełnieniu kwestionariusza. Skonstruowano dla potrzeb niniejszej pracy ankietę dotyczące oferty gospodarstw agroturystycznych. Przydatność tego narzędzia badawczego zweryfikowano podczas badań pilotażowych przeprowadzonych wśród wylosowanej grupy 3 z 14 gospodarstw, na których później przeprowadzono badania zasadnicze. Na podstawie wyników badań ustalono liczebność oraz częstość odpowiedzi na poszczególne pytania, a w przypadku danych liczbowych wyliczono podstawowe charakterystyki statystyczne: średnie arytmetyczne, odchylenia standardowe oraz wartości ekstremalne (minima i maksima). Wyniki badań przedstawiono w tabeli i na rycinach.

WYNIKI BADAŃ

Badani właściciele gospodarstw agroturystycznych prowadzili je przeciętnie około 8 lat. Najkrótszy czas prowadzenia gospodarstwa wynosił 2 lata, natomiast najdłuższy 22 lata. Badane gospodarstwa agroturystyczne w chwili przeprowadzenia sondażu zatrudniały średnio po 2,43 osoby oraz oferowały swoim gościom po 12,64 miejsc noclegowych. Najmniejsze analizowane gospodarstwo dysponowało pięcioma, a największe dwudziestoma ośmioma miejscami noclegowymi. Według deklaracji respondentów w ciągu roku z usług gospodarstw agroturystycznych korzystało przeciętnie około 96 osób. Najmniejsze gospodarstwo agroturystyczne udzielało gościny dziesięciu, zaś największe trzydziestu osobom (tab. 1).

Wszyscy ankietowani zadeklarowali, że działalność turystyczna była dla nich działalnością dodatkową mającą na celu uzupełnienie ich dochodów z rolnictwa. Średnio każdy z gospodarzy posiadał około 5 hektarów ziemi, przy czym powierzchnia najmniejszej działki rolnej wynosiła 0,5 hektara, a najwięk-

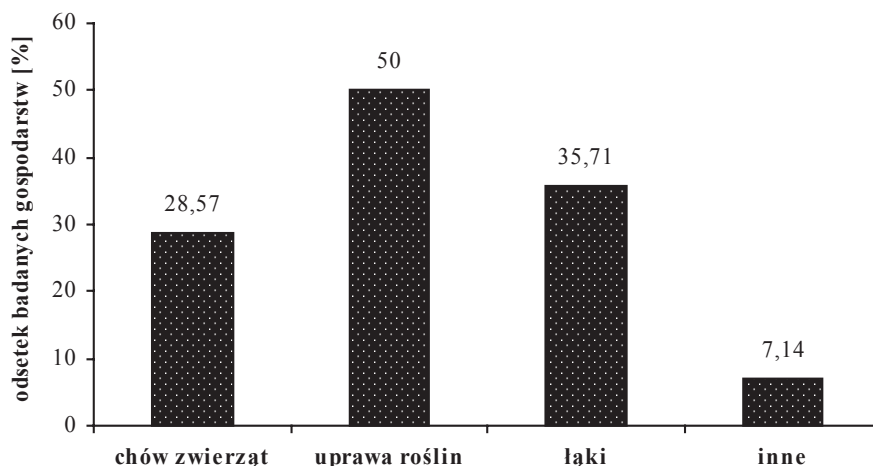
szego gospodarstwa rolnego 25 hektarów (tab. 1). Dla połowy ankietyowanych głównym kierunkiem prowadzonej działalności rolnej była uprawa roślin, 35,71% respondentów posiadała łąki, natomiast 28,57% prowadziła chów zwierząt (rys. 1). Zdecydowana większość ankietyowanych (85,71%) zadeklarowało w ramach działalności pozarolniczej, prowadzenie wyłącznie działalności agroturystycznej, co szósty z nich natomiast prowadził zarówno działalność agroturystyczną jak i ekoturystyczną (rys. 2).

Tabela 1. Podstawowa charakterystyka statystyczna dotycząca oferty badanych gospodarstw

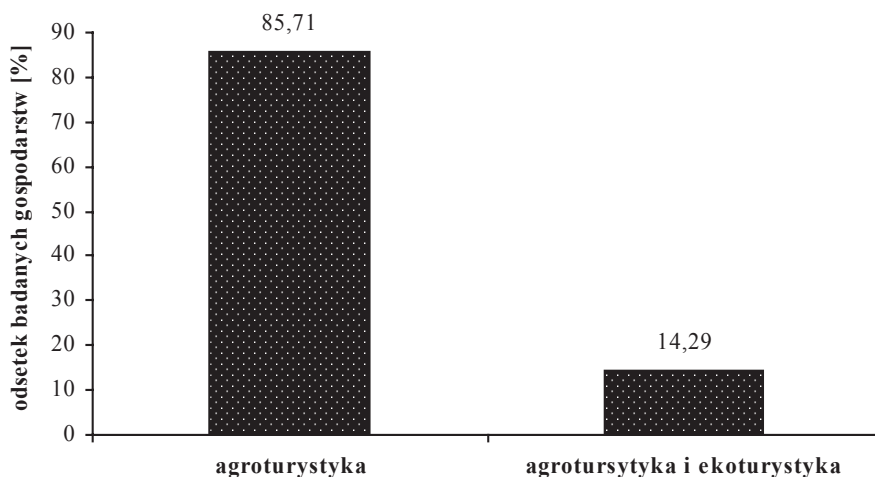
Table 1. Key statistics concerning the offer of the studied farms

Wyszczególnienie	Podstawowe charakterystyki statystyczne			
	średnia arytmetyczna	odchylenie standardowe	minimum	maksimum
Czas prowadzenia gospodarstwa [lata]	8,07	4,63	2,00	22,00
Powierzchnia gospodarstwa lub działki [ha]	4,93	6,31	0,50	25,00
Osoby zatrudnione w gospodarstwie	2,43	1,09	1,00	4,00
Miejsca noclegowe w gospodarstwie	12,64	6,12	5,00	28,00
Osoby korzystające w ciągu roku	96,43	96,92	10,00	300,00

Źródło: opracowanie własne.

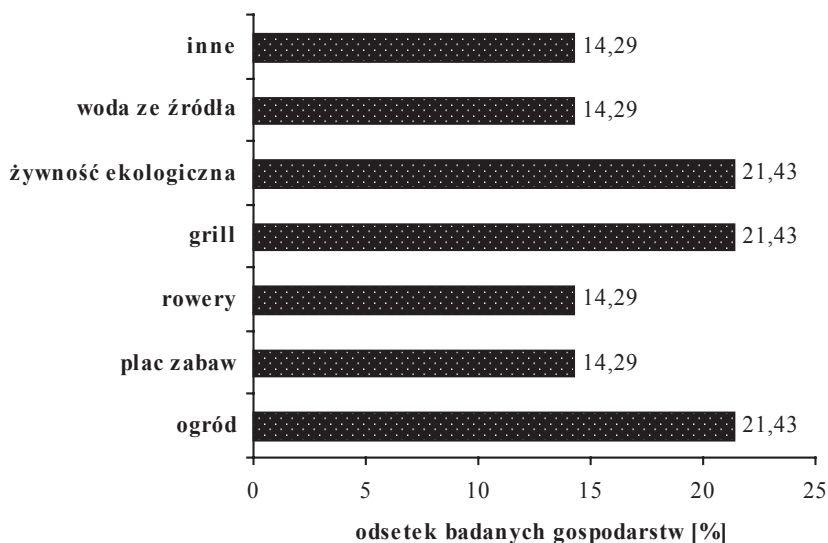

Rysunek 1. Podstawowy profil badanego gospodarstwa rolnego lub działki rolnej
Figure 1. Basic profile of a farm operated by owners of the studied farms

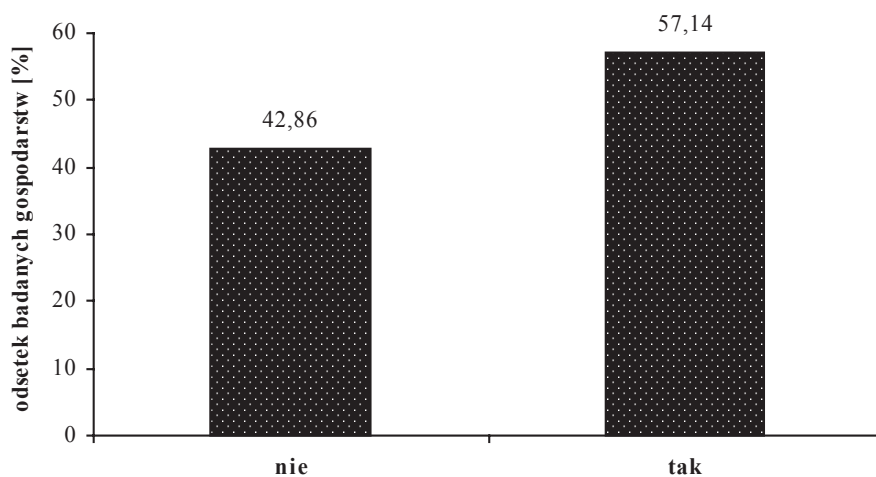

Rysunek 2. Rodzaje prowadzonej działalności turystycznej przez badane gospodarstwa
Figure 2. Types of tourist activities performed by the studied farms

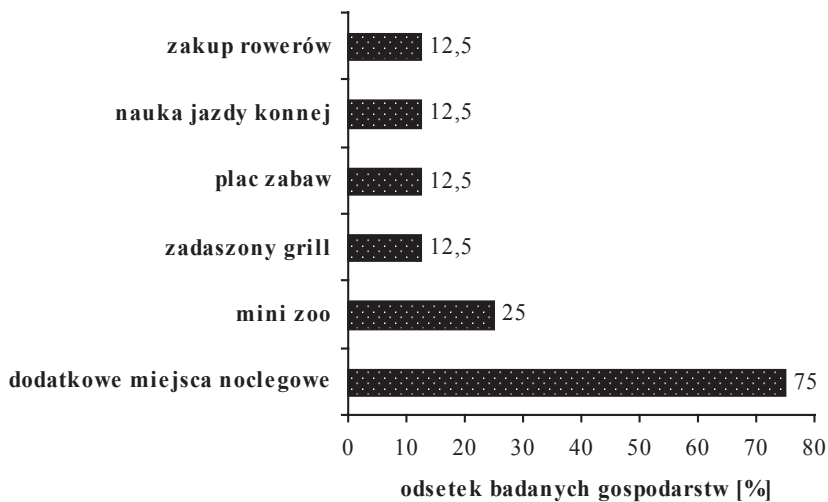
Najważniejszymi atrakcjami oferowanymi turystom przez ankietowanych właścicieli gospodarstw agroturystycznych były: ogród, żywność ekologiczna i zadaszony grill (po 21,43% badanych) oraz możliwość wypożyczenia rowerów i plac zabaw dla dzieci (po 14,29% badanych). Co szósty respondent wskazał na inne atrakcje, które oferuje jego gospodarstwo agroturystyczne (rys. 3). Ponad połowa ankietowanych właścicieli gospodarstw (57,14%) posiadała plany rozwoju swojej działalności turystycznej, dotyczące przede wszystkim utworzenia dodatkowych miejsc noclegowych (75%). Co czwarty ankietowany zamierzał zbudować mini zoo, a co ósmy badany planował: zakup rowerów, budowę zadashowanego grilla lub placu zabaw oraz wzbogacenie swojej oferty o naukę jazdy konnej (rys. 4 i 5). Zdecydowana większość analizowanych gospodarstw agroturystycznych (92,86%) w chwili przeprowadzania sondażu nie była dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo. Zaledwie jedno badane gospodarstwo agroturystyczne (7,14%) było zaś w stanie obsłużyć również osoby z dysfunkcjami narządu ruchu (rys. 6). Większość ankietowanych właścicieli gospodarstw zadeklarowało chęć zrealizowania inwestycji proekologicznych w najbliższej przyszłości. Najpopularniejszymi tego rodzaju inwestycjami były: systemy solarne (75%), wykorzystanie biomasy do opału (58,33%), przydomowe elektrownie wodne i wiatrowe oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków (po 16,67%), a także pompy ciepła (8,33%). Dwóch badanych właścicieli gospodarstw agroturystycznych nie planowało natomiast w najbliższym czasie żadnych inwestycji przyjaznych środowisku naturalnemu (rys. 7 i 8).

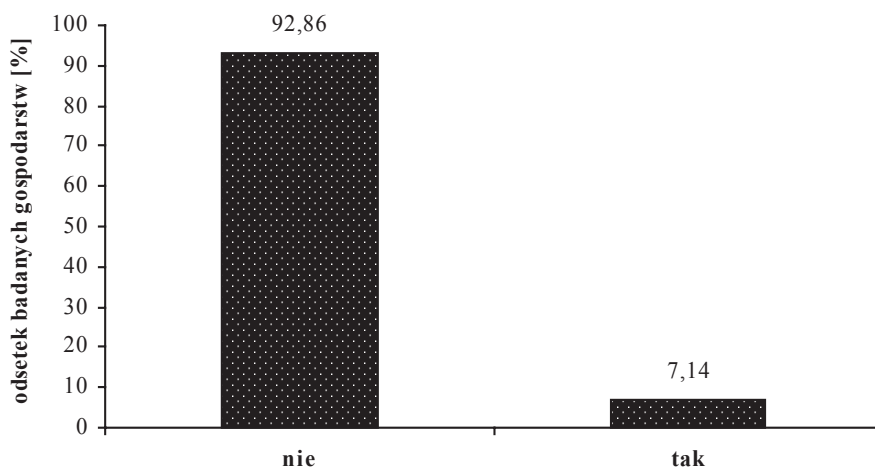
Rysunek 3. Atrakcje oferowane turystom przez właścicieli badanych gospodarstw
Figure 3. Attractions offered to tourists by the owners of the studied farms

Rysunek 4. Plany rozwoju oferty badanych gospodarstw
Figure 4. Development plans of the offer of the studied farms

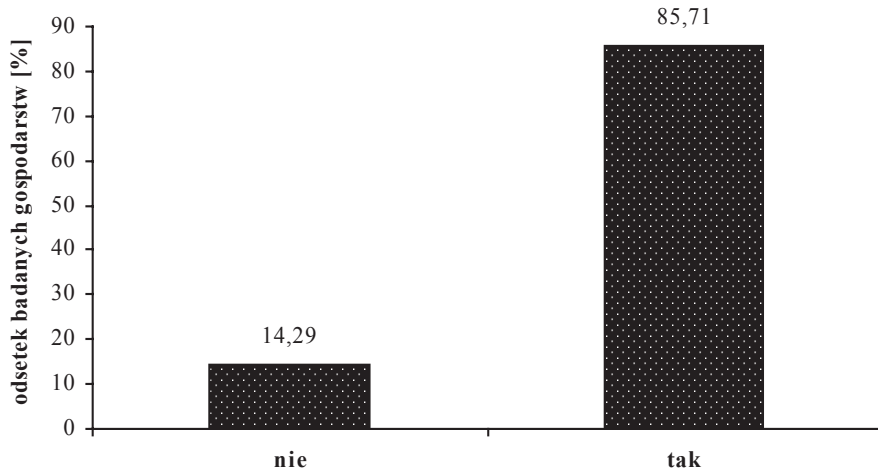

Rysunek 5. Planowane elementy wzbogacenia oferty badanych gospodarstw
Figure 5. Planned extension to the offer of the studied farms

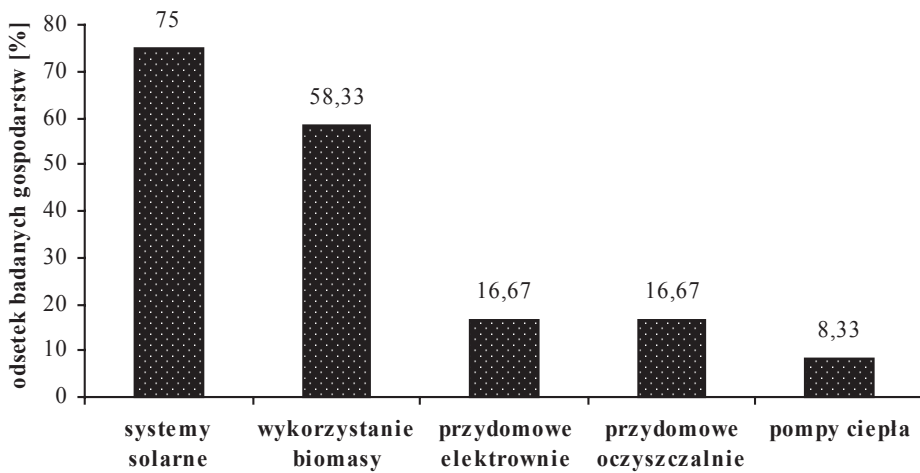
Rysunek 6. Dostosowanie badanych gospodarstw do potrzeb osób niepełnosprawnych
Figure 6. Adjustment of the studied farms to the needs of handicapped persons

Rysunek 7. Plany inwestycyjne dotyczące technologii proekologicznych i energii odnawialnej

Figure 7. Investment plans concerning ecological technologies and renewable energy

Rysunek 8. Rodzaj inwestycji proekologicznych planowanych do zrealizowania w badanych gospodarstwach

Figure 8. Types of ecological investments planned in the studied farms

WNIOSKI

Na podstawie analizy wyników przeprowadzonych badań sformułować można następujące wnioski:

1. Posiadanie łąk, uprawa roślin polowych oraz chów zwierząt to najważniejsze rodzaje działalności rolnej prowadzonej przez ankietowanych.

2. Dwóch z ankietowanych gospodarzy oprócz działalności agroturystycznej prowadziło także ekoturystyczną.

3. Posiadanie ogrodu i zadaszony grill oraz żywność ekologiczna własnej produkcji to, zdaniem ankietowanych najatrakcyjniejsze elementy oferty ich gospodarstw agroturystycznych. Właściciele większości z nich planowali także wzrost liczby oferowanych produktów agroturystycznych, a najpopularniejszym kierunkiem rozwoju działalności gospodarstw było zwiększenie liczby miejsc noclegowych.

4. Za wyjątkiem jednego analizowane gospodarstwa agroturystyczne nie były dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

5. Większość respondentów planowała realizację inwestycji proekologicznych, takich jak: budowa systemów solarnych oraz wykorzystanie biomasy jako opału.

BIBLIOGRAFIA

- Błach B. *Zmiany pokrycia terenu w wybranych gminach Beskidów w II połowie XX wieku, na podstawie zdjęć lotniczych*, Praca doktorska, Biblioteka WGiSR UW, 2003 s. 113–117.
- Darmochwał T. *Beskid Niski Polski i Słowacki*, Kraków 1995, s. 60–61.
- Graczykowska B., Puciato D., Woś B. *Zagospodarowanie turystyczne Wysowej jako przykład integracji funkcji uzdrowiskowych i turystycznych*, *Turystyka uzdrowiskowa stan i perspektywy*, WSTiH, Gdańsk 2009, s. 99–109.

Dr Barbara Woś
Dr Daniel Puciato
Katedra Geografii i Ekonomiki Turystyki
Politechnika Opolska
45-758 Opole, ul. Prószkowska 76
e-mail: b.wos@po.opole.pl
d.puciato@po.opole.pl

Recenzent: *Prof. dr hab. Władysława Stola*